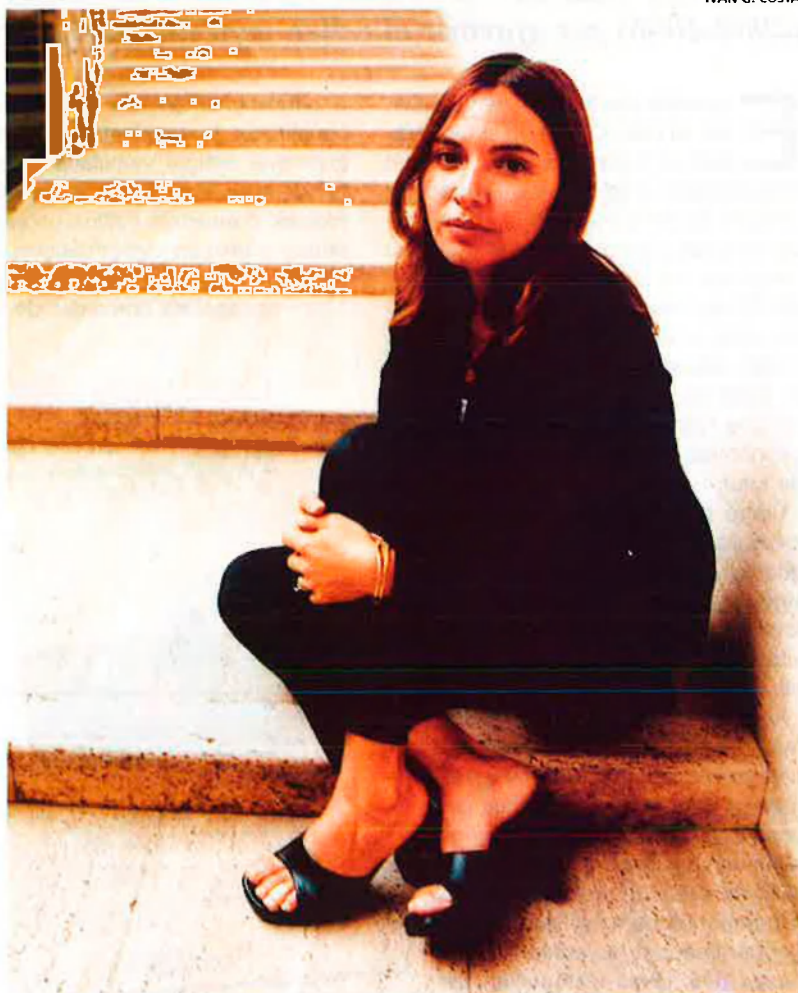

"L'amenaça de presó limita el periodisme"

IVAN G. COSTA

La periodista xilena Alejandra Matus es va haver d'exiliar del seu país el 14 d'abril de 1999, l'endemà d'eixir a la venda 'El libro negro de la justicia chilena', en què explica les pràctiques corruptes dels tribunals. La periodista diu que el desaforament de l'ex-dictador Augusto Pinochet és un pas endavant, però que no garantirà les plenes llibertats a Xile.

Vostè no és l'única víctima de la censura a Xile. En el pròleg parla de quatre periodistes més empresonats. No els ha arribat la democràcia encara?

—No. I jo crec que aquest és el fet més greu: que en la transició xilena la llibertat que triga més a arribar és la d'expressió. A Xile fa molt que els periodistes no tenen plena llibertat d'expressió, perquè la llei que s'aplica és del 1958. Sí que és cert que l'hàbit de perseguir els periodistes es va fer més intens durant la dictadura, però no s'ha aturat amb l'arribada de la democràcia el 1990. Des de llavors han prohibit quatre llibres i només un ha pogut tornar a circular; els altres tres continuen prohibits per lleis diferents.

—En el seu cas, per quina?

—Per la llei de seguretat de l'estat (LSE), que en l'article 6b castiga les injúries, calúmnies i ofenses contra les principals autoritats del país, com si es tractara d'un delictes d'ordre públic. Però el jutge ni tan sols ha de tenir proves d'aquestes injúries o calúmnies; en té prou amb la denúncia de l'autoritat perquè s'apliquen les mesures previstes. No hi ha, doncs, el dret de defensar la veritat, perquè tots els intents que hem fet en aquest sentit no han estat acceptats. Es a dir, que és una llei totalment unilateral, arbitrària i, en el fons, il·legítima.

—Quina autoritat va fer la denúncia contra vostè?

—Un jutge de la Cort Suprema xilena, Servando Jordán, que en va ocupar la presidència de 1996 a 1997, i que encara està en servei actiu.

—*I des d'aquell moment encara no ha tornat?*

—No, no he pogut. Em van declarar en rebel·lia en el procés i van ser els editors de Planeta que estigueren empresonats tot un cap de setmana. Ara, tot i haver recuperat la llibertat sota fiança, estigueren lligats al procés un parell de mesos fins que la Cort va determinar que havien de ser alliberats, amb l'argument que jo, com a autora, era l'única responsable i l'única persona que podia ser acusada del delictes. Això va afavorir la seua situació, i me n'alegre per ells, però va complicar encara més la meua.

—*De totes maneres, el llibre ha circulat per Xile, fotocopiats.*

—Sí, en edicions pirata. L'editorial calcula, tot i que és una dada difícil d'establir, que se n'han fet uns 80.000 exemplars. I nosaltres vam posar el llibre a Internet, des del mateix moment que el van prohibir, i a la Xarxa l'han vist més de cent mil persones.

—*Dèiem que no és l'única persona que s'ha trobat amb un llibre prohibit. També els periodistes Rafael Gumucio i Paula Coddou van anar a la presó per unes declaracions sobre Servando Jordán.*

—Sí. Rafael Gumucio havia dit que Jordán era "lleig i de passat terrible", i Paula Coddou ho va escriure. Amb això n'hi va haver prou perquè tots dos passaren un cap de setmana a la presó. I n'eixiren perquè Gumucio va rectificar les seues declaracions. També empresonaren José Ale, un periodista del diari *La Tercera*, que cobreix tribunals, i el seu director, Fernando Paulsen, per una altra denúncia de Servando Jordán. En aquest cas es tractava d'una informació escrita per Ale i basada en unes enquestes, segons les quals durant el període en què Jordán va ser president de la Cort Suprema, la institució va arribar al desprestigi màxim. Amb això n'hi hagué prou perquè Jordán es querellara emparant-se en la LSE. Es van estar dos dies a la presó i després la Cort Suprema va declarar la innocència del director, però va condemnar el periodista a 541 dies de presó condicional, cosa que li permet de circular en "llibertat", però sense drets civils: no pot votar, no pot sortir del país sense un permís exprés... I aquesta és la pena més baixa establerta per la llei: la més alta són cinc anys de presó!

—*I aquesta llei afecta només els periodistes?*

—No, també els polítics. Fins i tot un ex-ministre de Pinochet, Francisco Javier Cuadras, es va trobar que el Parlament i les forces diguem-ne democràtiques van presentar una querella contra seu, per la llei de seguretat, perquè havia dit en una entrevista que hi havia parlamentaris que consumien droga. Amb això n'hi hagué prou perquè el Parlament considerara que s'ha-

via danyat l'honor de la institució, i va estar empresonat dinou dies. Això també és un senyal de la poca coherència que hi ha a Xile quan es parla de la llibertat d'expressió. Les forces polítiques, d'una banda i altra, veuen en qualsevol cosa un intent de minar les institucions i de destruir l'ordre públic. Em sap greu que fóra la Concertació que imposara aquesta querella perquè em fa perdre les esperances que siga la Concertació que elimine aquesta llei.

—*Que no ho han intentat?*

—L'any passat, després de l'escàndol del meu llibre, i amb la pressió nacional i internacional, l'ex-president Eduardo Frei va presentar un projecte per canviar la LSE. No per suprimir-la, només per canviar-la! Doncs això es va convertir en el Parlament en una discussió sobre els privilegis que perdrien els parlamentaris i va acabar en no res. Va ser només un canvi cosmètic que elimina un punt de la LSE per passar-lo al codi penal.

—*És a dir, que els senadors, a més de l'aforament que els protegeix de la justícia, en tenen un per protegir-se de l'opinió pública...*

—Sí, les autoritats xilenes tenen una sobreprotecció del seu honor que es basa en lleis de la justícia militar i del codi penal. A Xile, a més, tots aquests delictes són de presó, quan en molts països només són castigats amb multes pecuniàries. Aquesta amenaça de presó limita molt qualsevol desig periodístic d'investigar. La prova és que jo he hagut d'escriure un llibre per dir aquestes coses.

—*Són coses que en els mitjans on treballava no podia publicar?*

—Ja d'antuvi les volia publicar en llibre, però encara que les haguera volgudes publicar en un mitjà no haguera pogut. De fet, des que s'ha publicat el llibre, a Xile s'ha parlat molt de la llibertat d'expressió, però cap mitjà no n'ha reproduït ni una sola pàgina. I això que són fets explicats sense adjectius qualificatius,

precisament per la preocupació de no vulnerar cap llei.

—*Diu en el llibre que, des que va començar a treballar en els tribunals, hi ha coses de les quals no parla cap periodista.*

—Sí, per aquestes condicions legals i d'una altra mena que han adoptat en la pràctica de la feina. Com si fóra de mal gust fer certes preguntes a l'autoritat. I després hi ha limitacions dels mitjans, que diuen que no escrigues això perquè hi haurà maldecaps.

—*Però hi ha casos molt durs, com ara el del fiscal de la Cort d'Apel·lacions, García Pica, que abusava de nenes de dotze, quinze, anys en el seu despatx del Tribunal.*

—Sí, és clar, i això és un delictes. I fixa't en la poca consciència que hi ha en aquesta matèria: en la prime-

"El fet que Pinochet haja de respondre preguntes que mai no li han fet en un tribunal ja tindria un efecte fonamental social i polític a Xile. Però el camí per aconseguir justícia independent i llibertat d'expressió serà més llarg."

ra entrevista que em feren sobre el llibre, em demanaren si no em semblava que em ficava en la vida privada dels jutges. Quan vaig voler saber a què es referien, la periodista em digué: "el gust de García Pica per les nenes". Home, això no és vida privada! Això és un delictes d'abusos deshonestos que les Corts tenen l'obligació de perseguir. I parlem d'un jutge d'aquesta Cort en el Palau dels Tribunals mateix! A mi, em semblava aberrant la tolerància sobre aquest fet. Cap jutge de la Cort que vaig entrevistar no em va negar els fets. Em deien "és vell", "és un dels nostres", però cap no negava el coneixement del fet.

—*A mesura que anava fent les entrevistes, la feina devia resultar-li més i més difícil...*

—Home, no vaig parlar amb tothom; no vaig parlar amb les persones que m'hagueren descobert. Perquè, és clar, si haguera fet cap pregunta a Jordán, ell m'haguera denunciat abans de publicar el llibre. I ho reconec com una dificultat de la feina, perquè la cosa més lògica haguera estat de donar veu a totes dues parts, però es tractava d'un llibre en condicions especials. En el cas de García Pica, jo mateix ho vaig veure. M'esperava per parlar amb ell asseguda en un banc, amb una xiqueta al costat. Quan vaig entrar, es va abraonar sobre mi. Jo, és clar, vaig tenir prou autoritat per aixecar-me i anar-me'n, però la nena que venia després, probablement no.

—*En el pròleg parla també d'una recuperació, "lenta però ja en marxa", del respecte a la llibertat d'expressió i d'informació...*

—Sí això és el que jo creia.

—*Com ha anat aquesta marxa aquests últims mesos?*

—El pròleg, el vaig escriure el gener del 1999. La meua conclusió, que ara veig que no era certa, és que, amb nou anys de recuperació de la democràcia a Xile, havíem avançat una mica en la recuperació de la llibertat d'expressió. I, si bé esperava la reacció d'alguns, com la de Jordán, no esperava que tot el sistema acollira aquestes postures. Perquè això tirara endavant, feia falta un jutge com Rafael Huerta que li donara la raó i que actuara en vint-i-quatre hores, com va fer. Això em semblava impensable deu anys després de recuperada la democràcia i amb Pinochet retintut a Londres. Però els temes de lliber-

"En el cas d'abusos sexuals de García Pica (fiscal de la Cort d'Apel·lacions), jo mateix ho vaig veure. Vaig anar a parlar amb ell i s'abraonà sobre mi. Jo vaig tenir autoritat per anar-me'n, però la nena que venia després, probablement, no."

tat d'expressió són més profunds. La llibertat d'expressió ha estat abandonada pels polítics xilens.

—*N'espera res, del president Ricardo Lagos?*

—Lagos mereix el benefici del dubte, perquè acaba d'assumir el govern. A més, em va trucar personalment el dia que em van donar asil polític per dir-me que durant el seu govern canviaria la LSE, i va ser l'únic candidat que m'ho va dir. Després ho ha repetit públicament. No obstant això, hi ha la realitat. Els fets diuen que el llibre continua prohibit i que els tribunals han denegat totes les nostres peticions. I sóc escèptica sobre la resposta del Parlament quan Lagos hi presente el projecte.

—*La Cort d'Apel·lacions ha fet el primer pas per desaforar Pinochet. Què significaria per a Xile que Pinochet fóra processat?*

—Abans, el desaforament ha de ser ratificat per la Cort Suprema. Crec que és més possible que el desaforen que no pas que no; però crec que és menys possible que el condemnen. Només que fóra definitivament desaforat, ja tindria un efecte important en la societat xilena, que veuria que Pinochet ja no és una persona intocable. El fet que Pinochet haja de respondre preguntes que mai no li han fet en un tribunal ja tindria un efecte fonamental social i polític a Xile. I em sembla que deixarà Pinochet sense poder polític i que potser deixarà de ser la figura que atemoreix, l'ombra que es projecta sobre el futur de la democràcia, l'amenaça de cop d'estat...

—*I això implicaria una reforma de la justícia, també?*

—Em sembla que nosaltres fem una relació mecànica entre la desaparició de Pinochet i l'obertura d'un paradís amb camins de llibertat d'expressió i una justícia independent... Crec que això serà un camí més llarg. L'efecte Pinochet és

una pedra molt important en aquest camí, però per aconseguir totes les garanties que l'estat xilè encara no dóna als seus ciutadans, calen esforços addicionals de la societat xilena, que els ha de reclamar amb fermesa. Tant de bo que l'una cosa portara automàticament a l'altra, però crec que encara s'ha de fer molt camí per arribar a una llibertat plena.

Alex Milian